

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, V., KOHÁRY-UTCA 4., II. EM.
Minden pénz a lelkészi hivatal címére küldendő.

Felelős szerkesztő:
JÓZAN MIKLÓS
Munkatársak:
Perczelné Kozma Flóra
dr. Csiki Gábor

Megjelenik havonként.
Előfizetési ára:
Egy évre 2 aranykorona.

Torda: 1568. **HATÁRKÖVEK** Pozsony: 1848.
az unitárius egyház történetében. Ezekben a helyeken mondta ki az országgyűlés előbb Erdélyre, azután egész Magyarországra nézve, hogy az unitárius vallás bevett vallás (recepta religio).

Jubilate Deo.

„Izrael háza, áldjátok az Urat;
Áron háza, áldjátok az Urat!”
Zsolt. CXXXV. 19.

Ezelőtt százestendővel egy szép májusi napon az angol és amerikai unitárius világ képviselői, tudós papok és buzgó világi férfiak, Londonban és Bostonban összegyűltek. Lelkükben az isteni Gondviselés sugallatát követve, majdnem ugyanazon órában alakították meg azt a két nagyérdemű Társulatot, amelynek a magyar unitárius egyház a bérceken innen és a bérceken túl oly sokat köszönhet. Mind a kettő: az Amerikai Unitárius Társulat és a Brit és Külföldi Unitárius Társulat azért alakult, hogy a felvilágosult vallásos gondolatnak és az egyetértő felebaráti szeretetnek a terjesztése által közelebb hozzák e földön Istennek országát. Hogy az élőszo erejével és a nyomtatott betű hatalmával ezt a célt, mily nagy mértékben szolgálták, arról tanuságot tehet kiváló szónokainak serege és tolforgató embereiknek, költőknek és államférfiaknak egész sorozata, akik a nemzet életében is jelentékeny szerepet tölthettek be. Priestley, Channing, Parker, Emerson, Longfellow, Taft, Martineau, Drummond, Eliot és Carpenter nevei bármely nemzetnek dicsőségére válnának. S ezek mellett a kimagasló óriások mellett a kitartó munkásoknak egész légiója, kik között asszonyaik is igazi evangéliumi buzgósággal, Mária hitével és Mártha szorgalmával, sietnek a közös szent ügy támogatására.

Amikor a bostoni testvérek ünnepelnek május 10—17 és amikor a londoni testvérek ünnepelnek június 1—7, az Ó és az Újvilágban, körülvéve távoli hitrokonaiknak a szélrózsa minden irányából egybegyűlt lelkes csapatjától, legyünk ott mi is mindannyian legalább lélekben. Ünnepeink velük együtt az unitárius eszme diadalát! S az örömmel és lelkesedésnek mámorával, Isten iránti mélyeséges hálaérzettel, a végzett munka eredményeit elismerő és méltányoló készséggel vegyük ajkainkra az ünnepi zsoltárt: „Izrael háza, áldjátok az Urat; Áron háza, áldjátok az Urat!”

Londoni testvéreink 1860 óta állandó, eleven kapcsolatban állanak velünk. Az ő áldozatuk tette lehetővé, hogy három évenként egy-egy magyar tanuló Angliában nyerjen magasabb theologiai képzettséget s egyúttal bepillantást az angol családi és társadalmi életbe. — Bostoni testvéreink a legválságosabb időben a világháború után felkarolták erdélyi gyülekezeteink és iskoláink ügyét; s az anyagi segítség mellé odacsatolták azt a nagyértékű erkölcsi támogatást, amit állandó testvéri érdeklődésük és a világsajtó tájékozása jelent mindnyájunk számára.

Vegyük hozzá még a Missió-Házat hazánk fővárosában, amelyet megvettek és rendelkezésünkre bocsátottak. Ha csak felerésze megy is teljesedésbe annak, amit ennek az intézménynek programja gyanánt kijelöltünk, hálát mondhatunk érte a mindenható Istennek. Adjunk is hálát jó előre! Még pedig ilyenformán: Izrael háza és Áron háza (világiak és papok) tegyék meg mi is mindnyáján a mi kötelességünket! Ez lesz, az igazi jubileum! Méltó a mi multunkhoz, méltó a mi testvéreinkhez . . .

Szerkesztő.

Amit a lélek mond.

(Rabindranath Tagore 53.)

A mi nagyjaink eleitől fogva a legnagyobb tisztelettel viseltettek az emberiség céljai és törekvései iránt. Saját magunkat is rendszerint ahhoz képest értékeljük, hogy mit és mennyit követel tőlünk a világ. Ez nem a realisták magatartása; mert ők tulságosan előtérbe helyezték az emberi korlátokat. Azért hát ami szépet és nagyot örököltünk a múltból, az mind azoknak a muukájja, aki lelkök mélyén meg voltak győződve az emberi nem végtelen fogékonyságáról a tökéletesedés iránt.

Amikor Buddha így szólt: „Szeresd a végtelen világmindenséget” . . . amikor Krisztus szólt: „Szeressétek ellenségeiteket is”, mind a ketten jól tudták hogy ez a parancs meghaladja az átlagos emberi mértéket. De éppen az ő példájok mutatja, hogy a mi igazi életünknek felül kell emelkednie a mindennapiság közönséges korlátain, a léleknek kimeríthetetlen erőforrásaira támaszkodva.

Kétkedni ebben nincs okunk, mert Buddha és Krisztus a mi kezességünk. És ők szent reménnyel voltak eltelve az emberiség jövője iránt . . . Szébbet, jobbat, nemesebbet ennél már nem is kívánhatunk.

P b.

Jézus az örök eszmény.*)

John Stuart Mill.

A nagy angol filozófus, John Stuart Mill, valamelyik művében azt mondja, hogy az emberiséget nem lehet elég gyakran és elég nyomatékosan figyelmeztetni arra, hogy élt egyszer a földön egy ember, kinek Szokrátesz volt a neve. Ebben neki igaza van. Én azonban azt állítom, hogy még ennél is ezerszer fontosabb a világ számára az intés, hogy volt egyszer egy ember, ki itt járt és tanított közöttünk — kinek neve Jézus volt.

Akár hisszük Carlyle-al, akár nem, hogy nagy emberek teremtik a nagy idöket s hogy a világtörténelem semmi egyéb, mint kiváló nagy emberek életrajza — azt érezzük, hogy ennek a világnak mindenekfölött vezéremberekre van szüksége, kikben megbizhatunk s kik irányt jelölhetnek eszményibb tökéletesebb társadalmi életrend felé. Vezérekre van szükségünk a közélet minden terén: művészetben, irodalomban, tudományban, politikában és gazdasági életben egyaránt s mindenek fölött a valláserkölcsei életben, melynek megelevenedésétől várhatjuk csupán, hogy legyen az emberi szivekben több szeretet, nagyobb megértés, béke, jóindulat és igazság. Egy-egy nemzet sorsa mindig akkor vált tragikussá, mikor elhomályosult az ősök emléke s mikor az nem tudott egy-egy nagy embert termelni, kiben testet öltson a nemzeti gondolat s ki a maga erkölcsi és szel-

lemi nimbuszával elnémítsa a kicsinyes civakodásokat s a nemzet életérdekének egységes szolgálatába állítsa a hon fiait és leányait, rang és felekezeti különbség nélkül. Isten nagy emberekkel csak azt a nemzetet ajándékozta meg, melynek még életet szánt a népek nagy világában, s az életet és a jövőt csak annak a nemzetnek biztosítja, mely megértette és megszívlette nagyjainak szavát és hősi példáját. S maga az egész emberiség is akkor csuszott mindig legmélyebbre, akkor ömlött a legtöbb könny s folyt legtöbb vér a földön, akkor volt legnagyobb a szenvedés és a nyomor s akkor történtek a nagy kegyetlenségek és igazságtalanságok, mikor elhalványult a világban Jézus Krisztus szellem alakja. Világunk sorsa, végzete Jézus Krisztus. A rózsza csak akkor szép, akkor nyílik, ha napsugárban fürdik, sötét nedves pinceodukban tönkremegy, elpusztul. Az élet csak akkor szép, csak akkor fejlődik és gazdagodik ha azt Jézusra tekintve élnek az emberek, nélküle nem élünk, csak pusztulunk. Szeretném a régi s már közmondássá volt figyelmeztetés helyett: „memento mori”, „gondolj a halálra”, újat adni; ezt: Memento Cristi „Gondolj Jézus Krisztusra”. Hiszen ugyanis mindkettő értelme ugyanaz: Éljen úgy, hogy egykor nyugodtan halhass meg, vagyis éljen úgy, mint Jézus Krisztus élt.

De hát ki volt Jézus Krisztus? Ez a végzetes kérdés, mely hosszú évszázadokon át heves, sőt elkeseredett gyűlöletig menő vita tárgya volt s a keresztények táborát még ma is sajnálatos módon megbontja. Nekünk azonban, úgy-e, nem lehet célunk, hogy a kérdés fölött vitát szítsunk. Azok a dogmai vitatkozások, melyek a keresztények között mindig csak ellenszenvet tudtak szítani, maradjanak örökre csak a múlt emlékei. Nekünk ma józan eszünk parancsolja s az élet követeli, hogy ne arról beszéljünk, ami minket keresztényeket Jézus személyét illetőleg elválaszt, hanem keressük azokat a szent lehetőségeket, melyek a keresztényeket Jézus személyének kultuszában egy egységes táborba vonhatják. Életbevágó fontossága van ennek ma különösen minálunk. Két ellentétes világnézet vívja ma elkeseredett harcát közéletünk terén, nyilvános fórumokon, a gazdasági életben, az irodalomban, a művészetben s az utcasarki plakátokon is. S a keresztények azért veszítettek már oly sokszor csatát, mert táborukban végzetes szakadásokat csinál a felekezeti kérdés, míg a másik küzdőfél, bár számarányában jóval kisebb, egységes és erős világszervezet. A keresztény gondolat diadalát csak a keresztény felekezetek közös és kölcsönös összedolgozása biztosíthatja. S a nagy Mester emlékét is az tiszteli meg s az tesz tanúbizonyságot, hogy Krisztus őszinte hiva, ki szívében szeretettel a felekezetek között a megértés útjait keresi.

Ki volt Jézus Krisztus? Jellemző, hogy a régi festőművészek Jézust nem keresztrefeszítve ábrázolták, mint haldokló martírt mint ma, hanem a hű pásztor képében festették meg őt s találóan is, mert a hű pásztor képe fejezi ki legtalálóbban azt a feladatot, mit Jézus, József és Mária egy-

*) Felolvasta a Dávid Ferenc Egyletben Budapesten 1925. április 25-én.

szerű gyermeke, a világban betöltött. A hű pásztor képét vésték rá a templomajtókra, a síremlékekre s a szerelmesek által kicserélt amulettekre egyaránt. Hű pásztor, ki szívében repeső örömmel viszi haza az eltévedt juhót. Jóságos pásztor, kinek lábainál pihen a nyáj. A pásztor feladata nemcsak az, hogy ragadozó állatok ellen megvédje juhait, hanem az is, hogy jó legelőre vezesse a nyáját. A jó pásztor nem hátulról térengeti bárányait, de előttük jár; ha reggel megnyitja az aklót. A nyáj előtt járva vezeti azokat zöld mezőkre, édes vízi forrásokra, virágos völgyekbe s föl messzelátó bércekre s ha közelg az est s az árnyékok megnyúlnak elől megy, hogy nyáját éjszakai biztos pihenőre, akolba vezesse. Ez volt Jézus Krisztus! A lelkek pásztora, a szellemi élet vezére. Egy, a legnagyobb a nagy emberek között, kiket Isten azzal bizott meg, hogy szellemi fényükkel mint lobogó fáklyák előttünk világoljanak s eszményi példájukkal megmutassák az Isten szíve szerint való élet szent titkát és azt, hogy mikép lehet ezt az életet szebbé, gazdagabbá, boldogabbá tenni. Mózes, Buddha, Plató, Szokrátesz a próféták, a múlt és a jelen nagy férfiai, mind Isten küldöttei ők, hogy mi hozzájuk tanulni járjunk; de a nagyok között is a legnagyobb, a dicsők között is a legdicsőbb a Názáreti ácsmester fia, Jézus. Ez a mi hitünk: az unitárius hit, melyben egyetlen minden keresztény. Ez óra áhítatában képzeljük el tehát, hogy mint hű tanítványok ott ülünk a mester lábainál, hadd lássuk meg személyében azokat a lelki tulajdonságokat, melyek őt számunkra szellemi vezérré, örök eszményünké avatták s vegyünk egy pár jó tanácsot tőle napi-életünk nehéz kérdéseinek megoldásához.

Jézus szellemi hatásának és szívek fölötti hatalmának egyik titka mely őt az összes próféták fölé emeli: az egyszerűség, a közvetlenség, ahogy beszélt és tanított. Mindig van az egyszerűségben valami, ami megnyerő és vonzó. Művészetben, szokásmódban, beszédben társadalmi érintkezésben, sőt még az öltözködésben is az egyszerűség és a közvetlenség valami magasabb műveltségre vall s mindig megnyerőbb. Azok a nagy írók, költők, kik egyszerűen, könnyen, érthetően írnak. Azok a nagy színművészek, kik egyszerű közvetlenséggel játszanak. Azok a nagy tudósok, akik mindenki által könnyen érthető formában fejezik ki gondolataikat. Jézus egyrészt azért lett az emberiség nagy tanító mesterei között is a legnagyobb, mert a vallás mély és örök igazságairól oly egyszerű és megnyerő közvetlenséggel beszélt, mint senki más, se előtte, se utána a történelemben. Isten a mi jó Atyánk, mi az ő gyermekei vagyunk! Nagy, mély igazság, egyszerű, közvetlen szavakban mondva. Imádságát is, melyben Istenéhez beszél s melyet számunkra is szent örökségül hagyott, az Uri imát egyszerű, meleg közvetlenség jellemzi: benne őszinte gyermeki bizalom, élő hit és remény lüktet. Itt a titka annak, hogy az imádság mely csaknem kétezer évvel ezelőtt szakadt föl áldott szívéből, azóta is mindnyájunknak, unokáinknak és nagyapáinknak ajkáról minden nap elhangzik. Arany

trónusok birtokosai, útszéli feszületek lábainál didergő koldusok, kigyúlt arcú násznéps a halottas kápolnák gyászaborúlt árvái és özvegyei azóta is minden nap így imádkoznak: Miatyánk ki a mennyben vagy; szenteltesd meg a te neved...

Jézus sohase használt nehéz elvont fogalmakat. Szavait a legegyszerűbb ember is megérthette, megértheti ma is. Tanításaihoz a képeket és a hasonlatokat a körülöttünk lüktető életből vette. 19 száz év telt el azóta s mégis ha az evangéliumot olvassuk, ott képzeljük magunkat most is az ő áldott társaságában. Érezzük a kánai mennyegző derült örömét. Halljuk a temetési menet zokogását Nain városában s osztozunk a szegény édesanya fájalmában, ki szemefényét, egyetlen gyermekét temeti. Látjuk a halászt a tengerparton pirkadó hajnalon, a földmivest, amint dalolva hinti a magot az anyaföldbe, az anyát, ki gyermekének kenyeret dagaszt, a bűnös asszonyt, a lenyesett virágot, ki a megbocsátó irgalom leheletére tisztává válik, megtisztul s úgy áll elénk, mint a szentek könnyáztatott lilioma, látjuk Zákéust, ki szórja-szórja szerteszét kincseit, mit mint uzsorás gyűjtött egy életen át, a szegényeknek adja, koldussá válik, hogy lelke gazdag legyen. Halljuk a verebek csiripolását az eresz alján, látjuk a madarak feketefelhős nagy csoportját, amint rászállanak és megpihennek százados fák ágain s érezzük a liliumok illatát, amint hűsfehéren ott virítanak a fehérporos judeai hegyutak szélén. Oh minden maga a való élet! A körülöttünk lüktető élet, melynek képeiben Jézus a lelki élet nagy igazságairól beszél, szeretetről, fájdalomról reménységről, aggodásról, kétségről és hitről küzdelemről, és megnyugvásról. Akár lábainál ülünk a hegy oldalában, akár vele járunk zajos városok útjain, vagy csendes mezők búzatábláin, halljuk, értjük szent tanításait, szava elcsöndesít, megnyugtat, kibékít, az amit mond örömhír, szívünk szent evangéliuma

Jézus kiválósága, mely őt a történelem más nagy emberei közül is magasan kiemeli nem abban van, hogy Ő új és addig talán soha nem hallott igazságokat szólaltatott meg tanításában. Igen minden kornak, sőt minden fajnak megvan a maga sajátos erkölcsi világnézete és különös vallásos szokása és szertartása; a nagy vallás-erkölcsi igazságok és elvek azonban általánosok és minden korban és minden fajnál fölfedezhetők. Jézus azt mondja, ha valamit kívánsz, hogy ved cselekedjenek, te is akképen cselekedj övelük. Hasonló Buddha tanítása is: ne tedd azt másnak, amit magadnak nem kívánsz. Az emberi alaptermészet vágyaiban, törekvéseiben lényegileg mindenütt ugyanaz. Jézus kiválósága más tanító-mesterek fölött az, hogy ő a vallás erkölcsi tanításait oly egyetemes vonatkozásban fogalmazta meg, hogy azt minden korok és minden földrészek gyermeke tisztán értheti s benne üdvét, s boldogságát találhatja. S azután abban, amit ő mondott, abban minden szavában egy darab szív volt, szívének szeretete, melegsége, szépsége és csodás gazdagsága a szavakba vonzó, hódító erő

vitt. Szíve szíveket hódít, szívből szívhez szólt. Szíveket érintett s az érintésre azok csodás módon szebbé s boldogabbá váltak. Tanításai más ember ajkáról elhangozva, a szív nélkül, mely az ő egyéniségét jellemezte, tán örökre hatástalanok maradtak volna. Ugyanazon szó, mely egyik ember ajkáról szíveket dobogtat, a másik ember ajkáról csak üres, hatástalan frázis. Súlyt, értéket és hatást az ember ad a szónak, aki azt kimondja. Jézus mindent ami a valláserkölcsei életben szép, fontos, igaz és üdvözítő, egyetlen mondatban foglalta össze: Szeresd az Istent; szeresd az embert. Minden vallásnak s minden erkölcsiségnek a szíve az, amit e mondat jelent. Örök egyetemes értékű tanítás, mely minden anyaszülöttére vonatkozik és mindenki megérti. Miként 19 száz évvel ezelőtt a galileai hegy oldalában a tarka ruhájú sokaság, úgy ma is széles e világ minden fia és leánya, ha áhitattal ül Jézus lábaihoz s evangéliumát hallgatja, lelkileg felüdül, megtisztul, kiengesztelődik s új, szebb és dicsőbb életre kél. Szavára megdöbben minden idők és fajok emberének szíve s viszhangot kelt, ha ez a szív őreá figyel.

Magyar közmondás: minden szónál többet beszél a tett. Jézus hatásának egy másik s talán legnagyobb titka az, hogy nála a szó és a tett egyet jelentett. Amit tanított, azt cselekedte is. Mit szívében érzett, ezt erkölcsi életmódja mondta meg. Elmélet és gyakorlat az nála azonos. Tanai már régen fedésbe mentek volna, ha azokat meg nem pecsételte volna fönséges, eszményi életének megható példája. Csak a példa hat és marad fenn örökre, a szó az elrepül. Ezt a világot is szebbé, boldogabbá tenni elméleti okoskodásokkal nem lehet: tett, nemes cselekedet, jó példa kell ahhoz. Aristotelest kétezer esztendeig bámulta a világ okosan megírt erkölcsstanáért, de kérdem, hogy hol van közöttünk az a két ember, kit erkölcsileg Aristoteles okoskodása tett jobbá és tökéletesebbé. Amint a szívet lánggra gyújtani s az embereket nagy cselekedetre lelkesíteni elmélettel nem lehet. Ki szavaival gyújtani akar, annak magának is égnie kell. Az emberiséget erkölcsileg nem azok a tudósok viszik előre, kik kötetekben fejtegetik erkölcsi elveiket, hanem azok akik követendő példaképen állanak ki, hogy előljárjanak a szép, jó és igaz szent eszméinek szolgálatábn. Istenről is csak az beszélhet meggyőző erővel, kinek egész lényegét úgy áthaotta az Istenbe vetett hit, mint a smaragdot a zöld fény, minden hang, minden öntudatlan mozdulat, még a szem tüze is elárulja, hogy a szívben ott él az Isten. Jézus hiába predikálta volna, hogy van Isten, ki szeret s kit nekünk is szeretnünk kell, ha ő nem állana előttünk, mint kinek egész lénye az Istenbe vetett hitben és szeretetben ég s hiába mondotta volna el a könyörületes „Samaritanus” történetét, ha maga nem járt volna elől jó példával a szegények gyámolításában, a betegek gyógyításában és a szomorú hívek vigasztalásában, hogy számunkra mindörökre vezérkövetnek maradjon. Jézusnak nem csupán szavai, de főképp cselekedetei, személyisége hatott

az emberiségre. Kik ma közöttünk vezető szerepre vállalkoznak, hogy mélyítsék a hitet s nemesítsék társadalmunk közerkölcsiségét, kik eszméket termelnek, hogy nemzedékek számára irányt szabjanak, azoknak mindenekelőtt maguknak kell Istenben gyökerező tiszta, szeplőtelen, sőt másokat is elragadó életet élniök. Ezt jó lesz megfontolni, különösen ma, amikor ebben a városban minden második ember városatya, vezető férfi akar lenni.

Jézus egész gondolatvilága egy eszményi ország, Isten országa körül forgott. Szíve ennek megvalósításáért dobogott. A földön akart menyországot, azt akarta, hogy legyen az emberek között több szeretet, nagyobb béke és több igazság s nagyobb, zavartalanabb boldogság. Mikor a menny a földre száll, akkor csak a jó Isten akarat uralkodik széles e világban, előtte hódol és neki engedelmeskedik minden szív örömmel s boldogan. Az élő Isten előtt, kiről a Mester tanítja, hogy ő mennyei jó Atyánk, ki szeretettel örködik sorsunk felett, bizalommal mondhatjuk el neki imánkban örömünket, bánatunkat, megbocsátja bűneinket s ha elfáradunk keblére hajthatjuk gondterhes fejünk, melynek Ő még a hajszálait is mind számon tartja. Emberek, hol van a kincs, mely a boldogsággal fölér, mit ez a hit ad nekünk? Emberek van-e szebb és dicsőbb feladat, mint Krisztus nyomdokán járva, a földön menyországot építsünk az igazság, szeretet és béke oltárán áldozunk?

Mint megdicsőült fényben ragyogó életeszmény, úgy áll Jézus személye világunk közép-pontjában. Üdvösségünk vagy kárhozatunk attól függ, hogy hűséget esküdtünk-e neki hogy vajjon ott élünk-e mi szent példájának vonzó körében? Reánézünk-e mint virágszirom a napra, hogy belőle életerőket szívjuk s hozzá hasonlókká váljunk. Egy keleti hagyomány szerint az a galagonyafa, mely a fűgefára néz, maga is fűgét terem. Hadd szegezzük hát tekintetünket szüntelen a nagy mesterre, hogy az övéhez hasonló jó gyümölcsöket teremjen a mi életünk is. — Egy régi költő azt a megható szavakat szedte versbe, melyekkel egy keresztes király hű lovagjai örök hűséget esküsznek Uruknek. Amint az eskü szavait mondták, arcuk lassankint átszellemiesült, szemük mély tűzben kezdett ragyogni, a királyéhoz hasonló tűzben, hősiesszent bátorság sugárzott fellépésükből s olyanok lettek, mint akinek hűséget esküdtek: a király. Esküdjünk hűséget lelkünk királyának, Krisztusnak, vegyünk szent ihletet nagy lelkétől, hadd sugározzék át rajtunk is az ő életének szépsége! — Unitáriusok tegyünk bizonyosságot, hogy nem vagyunk Krisztustagadók, amint a tudatlanság vagy a rossz akarat csúfol. Szent törekvésünk az legyen, hogy minden gondolatunkon és cselekedetünkön átsugározzék a nagy Mester áldott szelleme, az ő hite, az ő reménysége és az ő szeretete.

Dr. Csiki Gábor.

Gondolatok Heribert Rau elmé- kedéseiből.

Szabadon fordította: Perczelné Kozma Flóra.

Midőn magános óráimban el-eltűnődöm keresztény vallásunk multján és jövőjén, mintha minden alkalommal szemeim előtt játszódna le egy régi, mesészerű és mégis való történet, mely belenyúl a jelenbe s jövőbe.

Látok egy gyönyörűsége vidéken, körülvéve a természet pompájától és a nap fénylő sugaraitól egy elégedett nagy családot, mely tisztelettel és szeretettel sorakozik egy szent aggastyán körül, kit boldogan mindenki „Atyám”-nak szólít. Érzem és hallok amint ő külön-külön örködik minden gyermeke felett, szeretettel oktatva és tanítva hogy valahogy rossz irányba ne tévedjen.

Azután hallok a fájdalmas panaszhangokat és zúgolódásokat, hogy íme a boldog együttlét után — áldást lehelve minden felé — visszavonult titokzatos magányába: *elhagyta* őket az Atya! Talán mert látta, hogy közelléte már elég boldogságot, rendet és összhangot teremtett gyermekei számára s nyugodt lelkiismerettel bízhatja őket saját lelkük felügyeletére.

Sajnos azonban, lelki szemeim előtt megismétlődik a nagy család szellemének lassú, de következetes hanyatlása, átváltozása! Látom az atyai szándéktól való öntudatlan, sőt jóhiszemű, de végzetes eltávolodást; az atyai tanácsoknak, sugalmazásoknak sajnálatos elferdítését, félreértését, míg végre látom a nagy szakadást, gögőt és gyűlölséget, mely testvért testvértől választ el. S mintha a természet is fokozatosan zordabb szint mutatna képzeletemben s még a virágok szirmai is ijedten húzódnának vissza kelyheikbe!

De e nyomasztó és elkeseredett hangulat közepette látok egy *fénylő, hófehér alakot* közeledni. Hallok a könnyű és halk léptek ritmikus zenéjét s minden egyes lábnyom helyén látom a mezei virágok újra nyílását . . .

„Békesség néktek” visszhangozzák képzeletben a hegyek és völgyek e soha nem hallott köszöntés! s látom a bámuló, megilletődött s újra boldog családot a tüneményszerű szelíd jövevény körül csoportosulni, ki *hírt hozott és izenetet adt az Atyától!*

Hallom elmondani, hogy a távolban képzelt áldott családfő lelkileg itt van közöttük s szívük legmélyén, lelkiismeretük elfojtott hangjában mindig megtalálhatják őt, ha igazán vágyódnak utána. És külsőleg sem szűnt meg soha róluk gondoskodni! Most is hírnököt, vezetőt küldött számukra, ki majd az igazsághoz, boldogsághoz és békeséghez vezérli őket.

És íme lelki szemekkel ismét látom a megbékült, boldog és egyetértő családi életet! Látom a betegeket, vakokat és süketeket meggyógyulását; az összeomlottakat kiegyenesedését; a ferde utakon haladó sánták jóútra térését; a lelkek megtisztulását és az *Atya áldott szellemét megnyilvánulva a nagy Békebarátban!* Hogy valamint

Ő és az Atya *egyek*, ugyanúgy *egyek* legyenek akaratban, cselekedetben és szeretetben a családtagok is . . .

Azután látom a nagy család egy részének örök hűtlenségét, hálátlanságát, gyanakvó bizalmatlanságát és kegyetlenségét — látom a Golgotát! De látom egyúttal a jobbak mélységes fájdalmát és keservét. Hallok a kegyeletes megemlékezést, a szent fogadalmakat.

Atérzem a Máriák és a hívő tömeg *husvét*i reménységét s elragadtatással élvezem a „más” nyelven szóló és *minden nemzet fiaihoz*, minden szívhez utat törő *pünkösdi* lelkesedést, boldog egyesülést, megbékülést . . . míg egyszer csak meglepetésszerűen felém nem hangzik az a kíváncsi és a fontos tudnivalókat, megszenített érzéseket lenyűgöző kérdés, hogy dehát *ki is volt* tulajdonképpen ez a tüneményszerű jelenség?!

„Egy a mi honfitársaink közül” mondja röviden az egyik. „Hát nem láttátok, hogy a mi viseletünket hordta, a mi nyelvünket beszélt és egy itteni ácsmesternek volt a fia? Mit gondolkodtok ezen annyit?”

„Ő nem” feleli átszellemült arccal egy másik. „Vajjon nem vettétek-e észre, hogyan fényelt az alakja, hogyan világított testén keresztül hófehér lelke és milyen mennyei módon zengett a hangja? Bizonyára nem ember volt ő, hanem maga az Isten!”

„Egyiteknek sincs igaza” mondja a harmadik és szeméből a magasabb meglátás, a filozófiai mélység sugárzik elő. „Sem egy közülünk való, mindennapi, tucatszellemű ember, sem Isten nem volt a mi szeretett mesterünk, hanem az Atyától küldött fénylőlelkű nagyok közül volt ő a *legnagyobb és legáldottabb* jövevény, hogy újjáteremtse a világot!”

És hallok a további érdekes, de mindig hevesebb vitatkozást — ezernyi más külsőséges kérdéseket felvetve —, míg végre feledve lőn az Atya küldöttének békeüdvözlete, békemissziója s az általános vallásvíta orkánja és főrgetege zúg fülemben, a máglya fel-fel lobogó fényétől kísérvé!

A képzeletemben felújított orkán — Istennek hála — valóságban már lecsillapult, a máglya fénye elaludt; de az én lelki szemeim még mindig egy szürke szeretetlenség, gyanakvó bizalmatlanság és elfojtott gyűlölet nyomait látják a szívek legmélyén, melyek továbbra is megbontják az emberiség családjának igazi egységét és összhangját, hiábavalóvá téve a nagy Békehírnök küldetését!

És e nyomasztó érzések között ismét hallok szelíd, de biztos lépéseket, melyeknek hatása alatt újra élednek a reménység virágai és újra fejszabadulnak a lélek *világító és melegítő* sugarai . . .

Ismét hallok a régi kedves köszöntést: *Békesség néktek!* — Ez a keresztény család legifjabb leányának, az ősi fa legújabb hajtásának: a *szabadelvű vallásos mozgalomnak* köszöntése mindnyájunkhoz! Fogadjuk azt szívesen.

Nem ma szól hozzánk először. Megcsendült e békeüdvözlet már a XVI. század reformációjában

— de ma jött el igazán az ideje; vigyázzunk, hogy napirendre ne térjünk ismét felette!

„Álljatok meg a vitatkozásban, egymás iránti bizalmatlanságban és szeretetlenségben” mondja e szelid jövevény. „Ne azt kutassátok, hogy *ki volt ő*, aki benneteket Atyátokhoz visszavezetett s örök időkre *utat és életet* mutatott számotokra, hanem a keresztet vállatokra véve és egymás kezét fogva *kövessétek Őt* az Atya tiszteletében, az emberszeretetében és minden cselekedetében!

Mert legyen bár *Ő* egyik embertársatok szemében valóságos Isten és övezze fejét mennyei glória, a másik szemében pedig csak az emberiség legszebb virága, legbámulatraméltóbb hajtása és Istennek valóságos képmása — *egy a ti megváltótok és szabadítótok, kinek magasztos példáját követve*, bizonyára elnyeritek az örök üdvösséget.

És ennek a legújabb irányzatnak — mely a *krisziusi lélekben és cselekedetben* szeretné egyesíteni a különböző hitű keresztényeket — teljesen igaza van.

Mert ha épülne pl. egy nagy egyetemes templom, melynek egyedüli díszje a bibliabeli *irgalmas szamaritánus* óriási márványszobra lenne, alatta pedig az összes egyházak katekizmusai lennének elhelyezve — Krisztus Urunk belépve e templomba, nem az egyik vagy a másik könyvet nyomná kezünkbe, hogy valamelyik *hitforma* által vezessen bennünket üdvösségünkhöz, hanem *rámutatna* a márványszoborra, mondván: *ezt cselekedjétek!*

(Folytatjuk.)

Jókai unitáriusai.

Átvéve az Unit. Közlöny márciusi számából.

Irta: **Boros Jenő.**

Most, amikor világszerte ünneplik a magyarság zseniális mesélőjét, aki minden nép ifjúságának számára egy gyönyörű tündérországot ajánlódokozott, ahová késő öregkorában újra visszalopózhatik az emlékeket dédélgető földi halandó... most nekünk, erdélyieknek, székelyeknek különösen meg kell ünnepelnünk a száz éves Jókait. A költő király is minket megkülönböztetett szeretetben részesített s e bércecs földet a Hargitától a Székelykő csúcsáig s a Küküllő keskeny völgyétől a Szamos szélesedő öléig mind a mi életünk s multunk drága emlékeivel aranyozta be s véste szívünkbe e föld forró szeretetét.

Nekünk, erdélyi unitáriusoknak azonban kötelességünk ez ünneplőbe öltözött esztendőből még egy külön napot kérnünk, amikor mi magunk ünnepeljük őt csupán... *Ő*, aki bűvös író tollával belerajzolta a világ lélektáblájába az unitárius életésményt, annak meglátott igazságát, beteljesülő valóságát. *Az ő zseniális felfogóképessége meglátta azt*, hogy a Deák Ferenc kevesekben élő hite s a Brassai csodás méretű tudománya egy olyan magyar töredéknek a lelki kicsúcsosodása, amelyik a maga kicsínységében is kovásza lehet s kell legyen e népnek *Ő* kiáltotta bele a világba, mint

rajtunk kívül álló, de minket meglátó s megértő lélek: nézzetek ide a torockói sziklavölgybe, mert itt van egy munkás embercsoport, amelyik sem nem unilus, sem nem szombatos, sem nem istentagadó pogány, hanem egyistentvalló unitárius székely nép, akik azt hirdetik, hogy „egy az Isten” s életükben megvalósítják a jézusi szeretetet.

Jókai egyistenthívői nem a hitvitázó XVI. század unitáriusai, sem az új idők tudományos teológusai; egy-egy külsőségben talán eltérnek a mi unitárius gyakorlatunktól is, de életésményük unitárius életésmény s ők a gyakorlati élet ideális unitáriusai. Erdélyi útjaiban s a reánk vonatkozó olvasmányjaiban úgy kapcsolta egybe képezelete az unitárius arcokat, hogy abból egy Adorján Manassé és Anna tipikus képe alakult ki.

Jókai egyik unitárius típusa a tudomány kutatásaiból s a világkultúra éleslátásából mélységes hitte kikerülő vallásos lélek, akinél a hit felülemelkedik minden földi kicsínységen s benne életelvvé szilárdul az ember Jézus igéje. Azt a Jézust vallja, „aki eljött az emberek közé békét szerezni...”, aki azt tanította, hogy egy az Isten, az, aki megtiltotta a bosszúállást.

Ezen unitárius férfitípusnak vonásait meglátjuk a természet egyszerű fiában a székely faj eredeti sajátságával keverve. Áron bátya még hittel emeli szívét Istenéhez, de nem tartja e hittel összeegyeztetetlennek azt, hogy ágyuit meg ne szólaltassa Székelykő ormán. A faji értékelés más színézést ad jellemének, az anyafölddel együtt érező szívnek.

A másik unitárius típus nőalakokban rajzoldódik ki, akik egyszeri mély szerelmüket soha, semmi földi viszonylatért meg nem változtatják, mert ők biznak az emberek jobb énjében s a megjavulás lehetőségében, legyen az bár a síron túl.

Jókai egyistentvalló népét az életben is szemlélhetjük; ott látjuk őket a munka mezején a magukramaradás erős küzdelmében, amikor az asszony a kenyérkereső. Ott látjuk őket a haladó idő küszöbén, amikor beköszönt a gépek uralma és a saját vérük tanult feje oldja meg az új idők követelte kenyérharcot. Meghalt munkabírása, áldozatkésztsége e kis népnek, amelyik a föld mélyéből erőszakolja ki fehér kenyerét hat napi kemény munkájával s önerején tartja fenn tanodáit, hogy tudás által művelje a lelket. Így várja a hetedik napot, amikor buzgó lélekkel, magakészítette díszes öltözetében jelenik meg az Ur házának egyszerű, fehér falai közt egy Istene imádására.

S mind ez nem életre kelt valóság, amit Jókai mesében mondott el nekünk? Nem emlékeznénk már? Hisz csak most volt, hogy láttuk a kaszát súhogató, barázdában járó asszonyt... vagy ne látnók azon prófétai lelkeket akik a mindenkori Manassék tanodáit lelkük feszült idegével védik... s az otthont, ahol székely varrást tanultak a Torockó leányai.

Akkor ünnepeljük Jókait valóban, ha olyan hitünk lesz, mint Jókai unitáriusainak. Tanuljunk tőlük ésményekért élni s akkor mi is olyan boldogok lehetünk, mint ama holdsziget lakói.

HIREK.

Egy rövid hónap . . . s újra itton lesz. Amikor elindult, hideg téli idő kísérte vonatját és amire a meleg nyár vonja fel égszinkék sátorát a föld felé, megérkezik — haza jön szeretett vikáriusunk is. Várjuk szeretettel. Bizonyára ő is várja, hogy a 3 és fél hónapos pihenésnélküli munka után — mert igen sokszor naponta három helyen, három városban is kellett beszélnie — várja, hogy a régi csendesebb életbe visszaérkezzen. Ezekben a napokban hajózik át Angliába, hogy a május 31-iki londoni ünnepélyeken is részt vegyen. Azután . . . azután június 13 án (szombaton) este 9 órakor Bécsből induló hajója kiköt az Eötvös-téri hajóállomáson.

Konfirmációi ünnepélyünk május 21-én d. e. 11 órakor lesz Koháry-utcai templomban. Ezt megelőzi május 20-án, szerdán d. u. 4 órakor egy általános kikérdezés. Az ünnepély sorrendje: Megnyitó. 2. A növendékek éneke: „Szent Istenem tekints reám” . . . 3. A fiu imája. 4. Kikérdezés. 5. Leány imája. 6. Ének. „Hiszem vallom egy az Isten.” . . . 7. Fogadalom. 8. Agenda ima. 9. Úrvacsora kiosztása. 10. Emlékkönyv kiosztás. 11. Megáldás. 12. Befogadás a gyülekezetbe. Szülőket ismerősöket vendégeket szívesen látunk.

Husvétli ünnepünkön 580-an vettek úrvacsorát. A kenyeret ez alkalommal is József Miklósné főtisztelő asszony a bort pedig Szathmáry Pál úrnagy hadbíró híveink adományozták. Köszönjük.

Kriza-ünnepély. Néhai nagynevű püspökünk, Kriza János halálának 50 éves évfordulója erre az esztendőre esik. Nemcsak mint püspök tartozott a kiválók közé, de mint a „Vadrózsák” gyűjtője irodalmi nevet is szerzett magának. Ifjúsági egyesületünk áldozni kíván a híres püspök emlékének és ezért május hó 23-án (szombaton) délután 5 órakor emlékünnepet rendez a IV. ker., Deák-téri evangélikus iskolák dísztermében. Az ünnepélyen Kriza püspök irodalmi érdemeit dr. Solymossy Sándor egyetemi magántanár fogja méltatni. Részletes programot tartalmazó meghívókat is küldünk. De előre is kiemeljük, hogy a műsor keretében Szokolayné Tompa Márta szavalóművésznő, Steller Mária ének-művésznő, akit Irsay Vera úrnő fog zongorán kísérni, Lenárt Klára hegedűművésznő és dr. Hosszú Zoltán színművész fognak szerepelni. Nemcsak unitárius, de magyar ünnep is Krizáról emlékezni, épen azért minden magyar és székely testvérünket ezúton is meghívjuk. Belépődíj nincs.

Május 29-án este 6 órakor rendőreinknek úrvacsorát oszt dr. Csiki Gábor missziói lelkész.

Ifjúsági Istentisztelet május 24-én, vasárnap d. u. 4 órakor lesz a templomban.

Pünkösdi ünnepén, május 31-én és június 1-én, mindkét napon osztunk úrvacsorát. I. napján prédikál dr. Csiki Gábor missziói lelkész, úrvacsorát oszt Biró Lajos lelkész. II. napján prédikál Biró Lajos lelkész, úrvacsorát oszt dr. Csiki Gábor.

Naptár. Június 5-én este fél 8 órakor Pálffy vacsora.

Június 11-én d. u. 4 órakor elemi iskolások vizsgálója a templomban.

Június 14-én d. u. 4 órakor középiskolások vizsgálója a templomban.

Június 18-án d. u. 6 órakor rendőröknek Istentisztelet és szeretetvendégség.

Június 19-én d. u. 5 órakor Gazdasági Bizottsági ülés a lelkészi hivatalban.

Június 20-án d. u. 5 órakor Hitéleti és Nevelésügyi Bizottság ülése a lelkészi hivatalban.

Június 21-én, vasárnap d. u. órakor **Kezeli Tanács** ülés.

Templomi hangversenyt rendezett május 9-én Nőszövetségünk, amelynek adakozásból összegyűjtött anyagi eredményét 1,000.000 koronát a polgárdii templom restaurálására fordította. Maga a gondolat is gyönyörű. A föld legszebb s mindenki számára legérthetőbb beszédjével a zene és az ének hangjával fordulni a szívekhez. Ahol a szó, az emberi nyelv beszédje zárt ajtót talál, ott megnyitja a szívek ajtaját a muzsika s elindítja az ember Isten házához, a templomnak építésére. Az erkölcsi hatást nem is tudjuk sem leírni, sem megköszönni a művészeknek és művésznőknek. Hiszen, akik ott voltunk és éreztük, hogy amíg lelkünk gyönyörködve hallgatta hegedűk sírását, orgona bűgását, énekek szárnyaló dallamát, éreztük, hogy kicseréltek bennünket, mások lettünk, mint akik voltunk azelőtt, nem a gondbarázdás homlokú, kicsinyes, aggódóéletű emberek voltunk, mert a zene hangjaira felülkerült a „szébbik lelkünk”, jó emberekké változtunk, akiknek szívét a szeretet szivárványszínei árasztották el, éreztük, hogy előmuzsikáltak bennünk a „szébbik ént”, az örökszép lelki ember arcot . . . Radicsfalvi-Parsche Éva gordonkaművésznő, Lenárt Klára hegedűművésznő és a férfi quartett tagjainak: Sponer Márton, Wendörfer Imre, dr. Barzu Liviusz és Alm Ede testvérek neveit felírjuk ide, lássák ebből is, hogy nem feledtük el őket s izenjük nem is fogjuk elfeledni, mert beirtuk őket a szívünkbe is.

Díszközgyűlésünket, amelyen amerikai unitárius testvéreink iránti szeretetünknek adunk kifejezést e hó 12-én kedden este tartottuk meg a templomban. Az ünnepélyes közgyűlésen unitárius társadalmunk előkelőségeivel és híveivel zsúfolásig megtelt a templom. Kedves vendégünk volt Rev. Dr. W. H. Drummond angol testvérünk, aki előtti dr. Gothárd Zsigmond nyug. h. államtörvények gondnok, az egyházközösség nevében Perczelné Kozma Flóra író és a Nőszövetség nevében és Szabó István elnök az ifjúság nevében fejezték ki örömüket s küldték jókívánataikat tengerentúli testvéreinknek. Ferencz József püspökünknek erre az alkalomra írott imájával imádkoztunk. Az üdvözlésekre Rev. Drummond meleg szeretetből fakadó szavakkal válaszolt. Röviden vázolta az angol és amerikai unitárius egyházak történelmi fejlődését. És kifejezést adott annak a mély rokonszenvnek, amellyel ők a mi életünket kísérik. Ezután az egyházközösség gondnokai és keblitanácsosai tettek hivatalos esküt. Dr. Csiki Gábor missziói lelkész áldása, amelyben a szeretet „Atlantisáról” emlékezett meg; a férfi quartett énekszámai és a Hymnus zárták be a közgyűlést.

Régi könyvgyűjtők figyelmébe. Borbély Sándor nyug. Siketnéma Intézeti igazgató a következő könyveket adja el: *Enyedi György*: Ő és Új testamentombeli helyek. *Petrichevich Horvát Ferenc*: Apologia Fratrum unitariorum. 1700. *Kriza*: Vadrozsák. 1863. *Dániel István*: Az örök életre vezető út. 1767. *Árkosi Dénes*: Sirbeszéd 1839. *Balla Imre*: Tréfás elméjű bölcs Diogénész 1782. és ezenkívül sok értékes régi könyvet. Érdeklődők írjanak a fenti címre Vácra.

Nyugalmazott csendőrtiszthelyettes hitrokönunk portási vagy jobb házielügyelői állást vállal. Aki valahol el tudja helyezni, szíveskedjék a lelkészi hivatalba megírni.

Kolozsvárt május 10-én és május 14-én ünnepelték amerikai testvéreink jubileumát. Itt említjük meg, hogy Londonban június 2-án tartják a jubileumi ünnepségeket, s utána a Nemzetközi Vallásos Kongresszus ülésén vesznek részt kiküldötteink.

Címjegyzéket akarunk összeállítani, amelyben minden budapesti unitárius neve benne legyen. Éppen ezért felkérem híveinket arra, hogy mindenki, aki úgy tudja, hogy még nem jelentkezett a budapesti lelkészi hivatalban, vagy címe nem helyes, vagy foglalkozása nincs bejegyezve, posta fordultával egy lev. Japán jelentse be a nevét foglalkozását és lakáscímét a következő címre: Unitárius lelkészi hivatal V. Koháry u 4. Azért kérem ezt, hogy ha valaki kimarad a névsorból, ne okolja ezért a hivatalt. Tisztelettel és szeretettel Biró Lajos lelkész.

Felelős kiadó: BIRÓ LAJOS.

„STUDIUM“

KÖNYVESBOLT

Budapest, IV., Múzeum-körut 21. szám.

Telefon: Negyrészt erdélyiekből Telefon 186—87. alakult új vállalat 186—87.

Szaktankönyvek, szépirodalmi, egyházi és egyetemi tankönyvek raktára. Beszerez és szállít minden kapható külföldi és helyi könyvet és folyóiratot. Vidéki megrendeléseket gyorsan és gondosan elintézi.

Két-, három- és négynyüstös

székely házi szöttes

asztalkendők, törülközők, konyharuhák stb. megrendelhetők:

Deák Miklós

hitrokönunknál

Lakása: II. KER., TÖLGYFA-UTCA 14.

Nyomatott Bognár sajtóipari üzemében, Ujpest, Lőrinc-utca 65. Felelős nyomdavezető: Neszt Kálmán.

Kádakat

Puttonyokat
Boredényeket
Mezőgazdasági
szerszámokat
Tragacsokat
Kocsirészeket

készítünk

Budapest, V., Kálmán u. 21. Telefon: 5-34

BERDE LAJOS

cipészüzlete

Budapest, II. Batthyány-utca 48. szám.

Férfi- és női cipőt mérték után készítenek. Javítást is vállalok. Mérsékelt árak. Hó és sárcipők szakszerű javítását vállalom.

Walser Ferenc

alapítva 1858. évben

Tüzoltási szerek és szivattyúk gyára, harang és fémöntőde

Budapest, IV., Lomb-utca 34-36.

Villamos megálló: Váci-ut, Láng gépgyár.

GYÁRT: Templomharangokat és összhangozó harangzókat a legfinomabb harangfémöntőzetből, tiszta csengésű előre megállapított szavatolt új hangokkal. — Harangszerelvényeket forgatható vas koronával szakszerű kivitelben. Harangállványokat hengerelt vasból, szabadonálló, valamint fekvő elrendezéssel.

Telefon: Budapest 95—50.

Sürgőnycim: Walser-gyár, Lomb-utca Budapest.

Prém János szabómester

hitrokönoknak a napi árnál olcsóbban vállal bármiféle ruhavarrást, fordítást, tisztítást stb.

Lakása: Budapest, VIII., Vig-utca 33. sz.